

Dat ik zie wat is

Laatste van drie vieringen over de zintuigen

11 november 2015
Ad de Gruijter en Einar Sies

Lezing: Lukas 24, 13-33 (Nieuwe Bijbel Vertaling – bewerkt)

Op de eerste dag van de week toen Jezus begraven was gingen twee van de leerlingen op weg naar een dorp dat Emmaüs heet en zestig stadië van Jeruzalem verwijderd ligt. Ze spraken met elkaar over alles wat er was voorgevallen. Terwijl ze zo met elkaar in gesprek waren, kwam Jezus zelf naar hen toe en liep met hen mee, maar hun blik werd vertroebeld, zodat ze hem niet herkenden. Hij vroeg hun: 'Waar loopt u toch over te praten?' Daarop bleven ze somber gestemd staan. Een van hen, die Kleopas heette, antwoordde: 'Bent u dan de enige vreemdeling in Jeruzalem die niet weet wat daar deze dagen gebeurd is?' Jezus vroeg hun: 'Wat dan?'

Ze vertelden wat gebeurd was. Dat Jezus, een machtig profeet in woord en daad in de ogen van God en het hele volk ter dood veroordeeld en gekruisigd was. Dat ze gehoopt hadden op de bevrijding van Israël maar dat het inmiddels drie dagen geleden was; dat ze in verwarring waren gebracht door enkele vrouwen die het graf leeg hadden aangetroffen en dat engelen gezegd zouden hebben dat hij leeft.

Toen zei hij tegen hen: 'Hebt u dan zo weinig verstand en bent u zo traag van begrip dat u niet gelooft in alles wat de profeten gezegd hebben? Moest de Messias al dat lijden niet ondergaan om zijn glorie binnen te gaan?' Daarna verklaarde hij hun wat er in al de Schriften over hem geschreven stond, en hij begon bij Mozes en de Profeten.

Ze naderden het dorp waarheen ze op weg waren. Jezus deed alsof hij verder wilde reizen. Maar ze drongen er sterk bij hem op aan om dat niet te doen en zeiden: 'Blijf bij ons, want het is bijna avond en de dag loopt ten einde.' Hij ging mee het dorp in en bleef bij hen. Toen hij met hen aan tafel aanlag, nam hij het brood,

sprak het zegengebied uit, brak het en gaf het hun. Nu werden hun ogen geopend en herkenden ze hem. Maar hij werd onttrokken aan hun blik. Daarop zeiden ze tegen elkaar: 'Brandde ons hart niet toen hij onderweg met ons sprak en de Schriften voor ons ontsloot?' Ze stonden op en gingen meteen terug naar Jeruzalem, waar ze de elf en de anderen aantroffen.

Lezing: Markus 8, 22-26 (Nieuwe Bijbel Vertaling)

Jezus en zijn leerlingen kwamen aan in Betsaida. Er werd een blinde bij hem gebracht, en men smeekte hem om de man aan te raken. Hij pakte de blinde bij de hand en bracht hem buiten het dorp. Hij deed wat speeksel op zijn ogen, legde er zijn handen op en vroeg: 'Ziet u iets?' Hij begon weer te zien en zei: 'Ik zie mensen, het zijn net bomen, maar ze lopen rond.' Daarna legde hij weer zijn handen op de ogen van de blinde. Deze sperde zijn ogen open en genas; hij zag alles nu heel helder. Hij stuurde hem naar huis met de waarschuwing: 'Ga het dorp niet in!'

Overweging

Het is al erg lang geleden maar mij altijd bij gebleven, het televisieprogramma "Kunstgrepen" (AVRO 1959-1972) waarin Pierre Jansen (*1926 - †2007) conservator en meerdere malen museumdirecteur geweest schilderijen toelichtte. Met zijn heel lange wat bibberende vingers wees hij dan op het schilderij aan waar je op moest letten en soms kwamen zijn handen zo dichtbij dat ik dacht: pas op je raakt het nog aan.

Hij 'raakte' het ook aan want het schilderij kwam tijdens zijn vertellen als het ware tot leven. Wat voor mij alleen maar een fraaie afbeelding was bleek veel meer te bevatten dan wat ik zelf ooit had kunnen zien.

En zo is het ook met mensen. Door méér dan oppervlakkig te kijken, zie je beter wie iemand is en wat er in hem of haar omgaat. Soms komt een ander tot leven en ik tot inzicht door aan te raken.

Dat is precies wat vandaag gebeurt in het verhaal van de blinde die bij Jezus wordt gebracht. Je zou verwachten dat het verzoek zou luiden: Maak deze blinde ziende. Maar dat vragen ze helemaal niet. Ze smeken Jezus, zo staat er, om hem aan te raken. Maar voordat Jezus hierop ingaat brengt hij de blinde buiten het dorp waar hij vandaan komt.

Soms weet je niet waar je heen moet of hoe verder te gaan. Wanneer je zwaar teleurgesteld bent in je relatie, je gediscrimineerd wordt, gepest op het werk of op school, als je thuis als kind altijd bent gekleineerd en een minderwaardigheidscomplex hebt opgelopen, of als je altijd wordt gemedend, genegeerd alsof je er niet toe doet. Je weet niet wat te doen als je als meisje in de handen van een loverboy terecht bent gekomen die eerst je vertrouwen wint en je dan misbruikt, exploiteert en chanteert. Je weet niet wat te doen als je thuis geconfronteerd wordt met huiselijk geweld... en het stopt niet, nee vandaag.

Iedereen kent wel gekwetste, beschadigde mensen of is zelf gekwetst, beschadigd of teleurgesteld geraakt. En misschien besluit je dan dat je er even niet wilt zijn, zoals dat kind in het spelletje, maar nu is het geen spel. Je kunt het niet meer aanzien, je ziet het niet meer zitten, je blik op de wereld zoals die ooit was [onbevangen kijken met de ogen van een kind] is je ontnomen, het licht verdwijnt uit je ogen. Een sombere blik rest.

En dan moet je even weg. Naar een blijf van mijn lijf huis, naar een herstellingsoord, een opvangcentrum, naar familie elders, een gastgezin, naar een therapeut.....

Ze brengen hem bij Jezus en hij neemt hem mee weg van de plek waar hij het zicht heeft verloren. Als er al genezing mogelijk is dan eerst naar een andere, veilige plek. (vgl. Anthonie F. Verheule in: Angst en

bevrijding, 'een terreurvrije ruimte').

Wij, als luisteraars naar dit verhaal, willen natuurlijk het liefst dat deze mens in één keer van zijn ellende wordt verlost... en dat noemen wij dan een wonder of 'wonderlijk'. Maar nee, zo gaat het niet.

Eerst raakt Jezus de man aan. Geen therapie, geen genezing zonder betrokkenheid, zonder nabijheid.

Hij raakt hem aan en doet wat speeksel op zijn ogen zoals een moeder de bezeerde knie van het kind aanraakt en daarbij zegt: 'zo, nu is het over' en soms is dat dan ook zo. Verbazingwekkend wat een aanraking vermag.

Ziet u iets? vraagt Jezus? Je hoopt op een resultaat zoals na een staaroperatie, wanneer mensen plots een heldere wereld waarnemen die langzaam bijna onmerkbaar stapje voor stapje vertroebeld is geraakt.

Maar dit is geen staaroperatie en het gaat niet over oogheelkunde.

Zie u iets? 'Ik zie mensen, het zijn net bomen, maar ze lopen rond.'

Wanneer je als mens de wereld niet meer aan kunt zien, wanneer je het niet meer ziet zitten, wanneer je besloten hebt de luiken te sluiten, dan ben je na één aanraking echt niet zomaar wie je voorheen was. Genezing is een proces en dat kan duren.

Maar dat 'bomen zien' wijst nog op iets anders. In psalm 1 staat:

(1,1) Gelukkig de mens die niet meegaat met wie kwaad doen, die de weg van zondaars niet betreedt, bij spotters niet aan tafel zit.....(1.3) Hij zal zijn als een boom geplant aan stromend water. Op tijd draagt hij vrucht, zijn bladeren verdorren niet. Alles wat hij doet komt tot bloei.

Rechtvaardigen zijn als bomen. De man die bij Jezus wordt gebracht en door hem is aangeraakt ziet bomen. Misschien hoopt hij dat hij van nu af aan alleen rechtvaardigen, lees 'goede mensen' aantreft zodat hij in het vervolg geen kwetsuren meer zal oplopen. Hij is nu buiten het dorp ook even op een veilige plek.

Maar hij zal toch ooit terug moeten. En zijn daar dan alleen rechtvaardigen (als bomen zoals in psalm 1?). Ook na het blijven van mijn lijf huis, na de noodopvang, na het crisiscentrum, na het bezoek aan de therapeut komt er een moment van teruggaan naar huis, familie en collega's, vrienden en bekenden.

Een tweede poging volgt. Jezus raakt de man nog een keer aan (hij raakt hem ook) en legt weer de handen op zijn ogen. 'Nu sperde hij zijn ogen open en genas; hij zag alles nu héél helder.'

Helder zien is inzien, helder zien is de werkelijkheid waarnemen zoals deze echt is maar dan door die bevestigende bemoedigende aanraking tot tweemaal toe hopelijk gesterkt en niet langer in de slachtofferrol (empowerment). Je hoeft niet terug naar het hol van de leeuw waar je beschadigd bent. Jezus zegt: 'Ga het dorp niet in.'

Niet terug naar de pesters, niet terug naar het huis van geweld, niet terug naar die loverboy.

Je hoopte misschien dat er een wereld zou zijn met alleen rechtvaardigen ('bomen', psalm 1) en ook al weet je ondertussen wel beter, je hebt je ogen nu weer open met een heldere blik, oog voor nuances of, zoals dat heet, de gave van het onderscheid. Je zult niet nog een keer met open ogen je door een verkeerde laten raken of aanraken. Je laat het zicht je niet nog eens ontnemen.

Zware teleurstelling, gekrenkt zijn, kan uiteindelijk ertoe leiden dat je je ogen voor de toekomst en voor je eigen kracht sluit.

Dat gebeurt ook met de Emmaüsgangers die hadden gehoopt op de bevrijding van Israël. In zak en as gaan ze weg van de plek waar die mooie toekomst voor het oprapen leek. Het succesverhaal werd immers gevolgd door kruisiging en de dood van Jezus.

Net als de blinde verlaten ze de scene 'met vertroebelde blik', zo staat er en ook hier is een ander nodig, een derde, die met ze oploopt, het gesprek met ze voert en brood met ze breekt eenmaal aan tafel in Emmaüs. En precies hierdoor stopt het verhaal niet. De ander die even met ze optrekt weet ze precies op de juiste wijze (aan) te raken.

'Nu werden hun ogen geopend [de schellen vielen hen van de ogen] en herkenden ze hem.' Ze kwamen plots tot inzicht, ook tot het inzicht dat ze dat brood breken en delen met elkaar moesten blijven doen en wel te beginnen op de plek die ze juist verlaten hadden.

Ze gaan meteen terug naar Jeruzalem waar ze vandaan kwamen. De plek waar niet alleen rechtvaardigen wonen (vgl. 'bomen' in psalm 1) maar wel de plek waar ze de andere leerlingen ook aantreffen. Met elkaar redden ze het wel. Met elkaar redden wij het ook wel.

Rembrandt helpt ons bij het zien van dit 'plotse tot inzicht komen' van een van de Emmaüsgangers met zijn clair-obscur.

We kunnen allemaal getroffen worden door een periode van geen zicht meer hebben, niet weten hoe verder te gaan. Je zou weg willen van de mensen die je dit hebben aangedaan, van de plek waar dit je overkomen is. Even je ogen sluiten of zelfs...er even niet willen zijn, niet gezien worden.

En dan is er plots iemand die je op de juiste vertrouwenwekkende wijze weet aan te raken, weet te raken, die het ziet in jou, en je weer doet leven, je nieuw helder zicht geeft, wellicht ook in je eigen nog niet aangesproken kracht (empowerment).

Zo'n helende ander hebben we allemaal nodig als het even helemaal niet lukt.

Die helende ander (Ander) leidt je niet binnen in het sprookje van een wereld waarin alles goed is en waar alleen rechtvaardigen je pad kruisen.

Dat dorp waar de blinde vandaan komt heet: Betsaida.

Dat betekent: huis van proviand. Daar valt voor een genezen blinde, voor een ziende vast nog veel te halen.

Dat ook wij mogen zien wat is.

Ad de Gruijter